

УДК 656.07: 338.47

П. В. Пузирьова,
к. е. н., доцент, в. о. завідувача кафедри економіки Міжгалузева академія управління

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ВАНТАЖНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Розглянуто особливості галузі автомобільного транспорту, в якій основна частка затрат складає паливо та заробітну плату. Визначено структуру потенціалу автотранспортного підприємства та розглянуто його складові. Об'єктивна складова пов'язана з матеріально-речовинною та особовою формою потенціалу підприємства. Вона включає виробничий, інноваційний, фінансовий потенціали та потенціал відтворення. Суб'єктивна складова характеризує здібності апарату управління оптимально використовувати наявні потенціали ресурсів. Трудовий та інформаційний є одними з головних елементів потенціалу підприємства. Потенціал автотранспортного підприємства має три види: базовий, який фактично використовується підприємством (перевезення вантажів, ремонтна служба підприємства та інше); прихований, той що не використовується на даний момент (простій рухомого складу, невикористання вільних складських приміщень та міць стоянок, ін.); збитковий – використання якого призво призводить до споживання ресурсів без отримання прибутку.

The features of industry of motor transport, in that basic part of expenses folds a fuel and salary, are considered. The structure of potential of motor transport enterprise is certain and he is considered constituents. An objective constituent is related to the form of material substance and personal of potential of enterprise. It includes productive, innovative, financial potentials and potential of recreation. A subjective constituent characterizes the capabilities of management vehicle optimally to use present potentials of resources. The labour and informative is one of staples of potential of enterprise. Potential of motor transport enterprise has three kinds: base that is actually used by an enterprise (transportation of loads, repair service of enterprise and other); hidden, that is not used now (outage of rolling stock, unusing of free storage facilities and power of stands, other); unprofitable - the use of what prizvo results in the consumption of resources without the receipt of income.

Ключові слова: потенціал, автотранспортне підприємство, об'єктивна і суб'єктивна складові, стани потенціалу.

Keywords: potential, transport enterprise, the objective and subjective elements, state of potential.

Вступ. В умовах соціально-економічних розвитку важливість автомобільного транспорту в транспортній системі країни постійно зростає. Швидке зростання ринку товарів малого та середнього бізнесу об'єктивно розширює сферу застосування вантажного автомобільного транспорту, що зумовлено його високою адаптованістю до ринкових умов. Зростання транспортних послуг, в першу чергу, залежить від виробничого потенціалу галузі, яка в свою чергу складається з суб'єктивних господарської діяльності. Головне завдання яких, найбільш доцільно використовувати наявний потенціал, шляхом повного залучення всіх ресурсів. Тому першочерговим завданням є визначення структури потенціалу вантажного автотранспортного підприємства та розгляд його складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення питань потенціалу підприємства зробили такі вчені: Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І., Іщук С.О., Сич Є.М., Іванова Н.В., Лавриков І.М., проте дослідження цих авторів в повній мірі не розкривають особливості формування потенціалу вантажного автомобільного транспорту, а потребують доповнення та вдосконалення.

Метою даної статті є визначення структури потенціалу вантажного автотранспортного підприємства та формування окремих його складових елементів.

Результати. Вантажний автомобільний транспорт є сполучною ланкою і тісно взаємодіє з іншими видами транспорту, він залишається однією з найважливіших ланок в системі дорожньо-транспортного комплексу країни за рахунок високої маневреності, великої провізної спроможності, швидкої доставки та меншої собівартості перевезень на короткі відстані. Частка вантажних перевезень автомобільним транспортом України в загальному обсязі перевезень за підсумками 2012 року склала 23,1 % (179,0 млн. тон), в 2011 р. цей показник становив 22,0 % (178,3 млн. тон) [1].

Автомобільний транспорт на відміну від інших галузей матеріального виробництва має свої відмінності [2]:

- продуктом праці на транспорті є транспортна послуга. Корисний ефект від послуги і є споживча вартість транспортної продукції. Вартість праці працівників транспорту істотно змінює вартість переміщуваних вантажів, тому зниження величини транспортних витрат у ціні перевезених товарів - одне з головних завдань економіки автомобільного транспорту.

- при наданні транспортних послуг не використовується сировина, а в затратах знаходиться велика частка заробітної плати та витрати на паливо. Так, частка матеріальних ресурсів на автомобільному транспорті складає 15 ... 20%, у промисловості - 40 ... 80%; частка заробітної плати на транспорті - 30 ... 45%, в промисловості - 10 ... 15%.

- надання транспортних послуг вагомо залежить від зовнішнього середовища: реальних умов експлуатації транспорту, дорожньої ситуації, клімату.

Під потенціалом автотранспортного підприємства доцільно розуміти граничний об'єм наданих послуг при максимальному використанні існуючих ресурсів підприємства. Виходячи зі складу ресурсів, їх можна розділити на чотири групи: природні, матеріальні, трудові та фінансові ресурси.

На основі ресурсів формуються відповідні потенціали. Згідно О.С. Федоніна, І.М. Репіної та О.І. Олексюка структуру потенціалу підприємства доцільно розмежовувати за об'єктивними та суб'єктивними складовими [3]. На їх основі виокремленні основні елементи потенціалу автотранспортного підприємства (рис.1).

Рис.1. Структура потенціалу автотранспортного підприємства

Складено на основі [3, с. 15]

Об'єктивна складова пов'язана з матеріально-речовинною та особовою формою потенціалу підприємства. Вона споживається і відтворюється в тій чи іншій формі в процесі функціонування. До неї належить: виробничий, інноваційний, фінансовий потенціали та потенціал відтворення.

Виробничий потенціал — наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для надання максимально можливого обсягу послуг.

Потенціал виробничого персоналу – можливість робітників надавати певний вид послуг відповідно до їх кваліфікації та можливостей. Наприклад, від водія багато в чому залежить дотримання графіку руху, якість транспортного обслуговування, краще використання провізних можливостей автомобіля. Працюючи у відриві від підприємства в різних дорожніх умовах, від правильно прийнятого рішення водія залежить якість виконаного завдання з перевезення вантажу у відповідності з технологією перевезення.

Потенціал основних фондів - це можливості основних фондів, які формують техніко-технологічний базис виробничої потужності підприємства. До основних фондів автомобільного транспорту належать: будівлі, рухомий склад, гаражне і ремонтне обладнання та інші фонди. За даними Міністерства інфраструктури України основні виробничі засоби вітчизняного автомобільного транспорту зношені на 60-70 %, а їх середній вік вдвічі перевищує нормативний [4].

Потенціал оборотних фондів - це частина виробничого капіталу підприємства у вигляді певної сукупності предметів праці. Оборотними фондами на автотранспорті є: автомобільне паливо, мастильні та інші експлуатаційні матеріали, автомобільні шини, запасні частини, матеріали для ремонту автомобілів, електроенергія, теплоенергія, водопостачання та ін. Своєчасне забезпечення виробництва матеріальними ресурсами є найважливішою передумовою для якісного виконання перевезень.

Потенціал нематеріальних активів — сукупність можливостей підприємства використовувати права на нові чи наявні продукти інтелектуальної праці в господарському процесі з метою реалізації корпоративних інтересів на засаді задоволення суспільних потреб.

Інноваційний потенціал — це сукупні можливості підприємства щодо генерації, сприйняття та впровадження нових ідей для його системного технічного, організаційного та управлінського оновлення. Він характеризується розробкою та впровадженням новітніх науково-технічних досягнень і нововведень в діяльність підприємства.

Фінансовий потенціал — обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, для здійснення поточних і перспективних витрат з метою простого та розширеного відтворення.

Під потенціалом відтворення слід розуміти сукупність матеріально-технічних, нематеріальних, фінансових та інших ресурсів капіталу, які можуть бути залучені й використані для відтворення складових потенціалу підприємства.

Потенціал автотранспортного підприємства потребує постійного відтворення за рахунок нагромаджень амортизаційного фонду, а також внутрішніх джерел формування фінансових коштів. Нажаль, все частіше, автотранспортні підприємства з метою уникнення загрозового фінансового стану для покриття кредиторської заборгованості використовують амортизаційні відрахування, тим самим роблять собі «ведмежу послугу», позбавляючи можливості відновлювати свої основні фонди в тому числі і рухомий склад, який є основним джерелом отримання доходу.

Як ніколи стає актуальним розширене відтворення основних фондів підприємств автомобільного транспорту, оскільки, на деяких підприємствах, більше половини рухомого складу використовується ще з радянських часів. Таке відтворення можливе за рахунок залучення фінансових інвестицій, власного нагромадженого прибутку, емісії цінних паперів та довгостроковим кредитам. Останнє джерело фінансування для переважної більшості автотранспортних підприємств буде загрозовим і є недоцільним, оскільки ставки довгострокових кредитів в Україні є захмарними.

Суб'єктивна складова характеризує здібності апарату управління оптимально використовувати наявні потенціали ресурсів. Управлінський потенціал здійснює раціональну організацію виробництва надання послуг використовуючи прогресивні методи управління персоналу з максимально ефективним використанням матеріально-технічної бази та технології.

На управлінський потенціал вантажного автотранспортного підприємства покладено багато обов'язків з ефективної організації виробництва, такі як:

- максимальне використання провізних можливостей автомобільного транспорту для прискорення товароруку;
- зниження техніко-економічних норм;
- підвищення технічного рівня парку автотранспортних засобів.

- підвищення продуктивності праці, шляхом скорочення часу простої автомобілів під вантажно-розвантажувальними операціями та оформленням транспортних документів;

- економія матеріальних і грошових ресурсів;
- скорочення адміністративно-господарських витрат.

Одними з головних елементів потенціалу підприємства є трудовий та інформаційний. Їх важко віднести як до об'єктивної, так і суб'єктивної складових.

Трудовий потенціал – це робоча сила, яка наділена кількісними та якісними характеристиками, для здійснення виробничої діяльності.

Інформаційний потенціал – це сукупність засобів, методів та зусиль, що дозволяють ефективно використовувати інформаційні ресурси.

Також потенціал автотранспортного підприємства доцільно розглядати з точки зору його стану. Згідно Б. Райана потенціал автотранспортного підприємства

можна поділити на три види: базовий, прихований та збитковий рис 2.

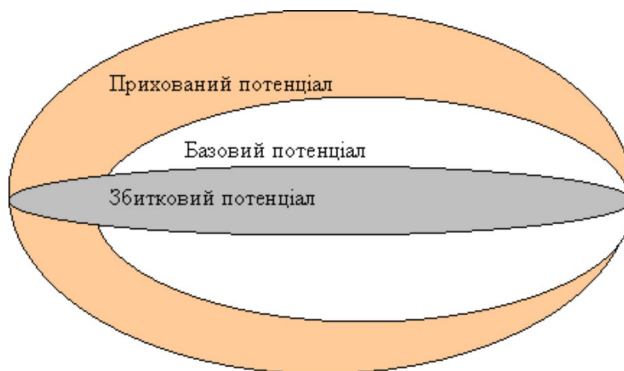

Рис. 2. Види потенціалу транспортних підприємств [5]

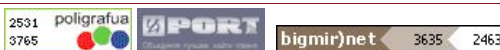
Базовий – це фактично використовуваний потенціал з погляду основного призначення підприємства, який дозволяє одержувати прибуток за рахунок наданих транспортних послуг. Прихований потенціал представляє собою види потенційних засобів, які не дають конкретної переваги для транспортного підприємства на даний момент, хоча вони можуть бути трансформовані в процесі використання. Так, наприклад, все частіше, підприємства автомобільного транспорту займаються непрофільними видами послуг: розширюють транспортно-експедиційні послуги, здають частину території під автостоянку, відкривають термінальні пункти зі складською базою. Потенціал, використання якого призводить до споживання ресурсів без отримання прибутку відноситься до збиткового. Він може існувати як у базовому, так і в прихованому потенціалі [5]. До збиткового потенціалу доцільно віднести ремонту службу, діяльність якої для автотранспортного підприємства несе тільки витрати.

Висновки. Таким чином, потенціал автотранспортного підприємства, що здійснює вантажні перевезення має певні особливості в порівнянні з іншими галузями господарювання. Він складається з: потенціалу виробничого персоналу, потенціалу основних, оборотних фондів і нематеріальних активів, інноваційного, фінансового потенціалів, потенціалу відтворення, управлінського потенціалу, а також трудового та інформаційного. На автотранспортному підприємстві потенціал ділять на базовий, прихований та збитковий.

Література

1. Державний комітет статистики: www.ukrstat.gov.ua
2. Лавриков И.Н. Экономика автомобильного транспорта: учебное пособие / И.Н. Лавриков, Н.В. Пеньшин; под науч. ред. И.А. Минакова. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2011. – 116 с.
3. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник // Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. - К.: КНЕУ, 2003.- 316 с.
4. Прейгер Д. К. Реалізація потенціалу транспортної інфраструктури України в стратегії посткризового економічного розвитку / Прейгер Д. К., Собкевич О. В., Смельянова О. Ю.– К.: НІСД, 2011. – 37 с.
5. Сич Є.М. Особливості формування економічного потенціалу транспортних підприємств / Є.М. Сич, Н.В. Іванова // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. Збірник наукових праць МННЦ ІТіС.- Вип. 6.- К., 2003.- С.96-104

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"